

Η Επανάσταση του 1821 μέσα από τα μάτια Ελλήνων καλλιτεχνών: Διδακτική προσέγγιση και παιδαγωγική αξιοποίηση μέσω ενός εκπαιδευτικού σεναρίου (Α΄ Μέρος)

Ευαγγελία Κανταρτζή

Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης
info@ekedisys.gr

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει και αναλύει το εκπαιδευτικό σενάριο «Η Επανάσταση του 1821 μέσα από τα μάτια Ελλήνων καλλιτεχνών», το οποίο αξιοποιεί την τέχνη ως βασικό παιδαγωγικό εργαλείο για τη διδασκαλία της ιστορίας. Στόχος του σεναρίου είναι η προσέγγιση της Ελληνικής Επανάστασης μέσα από έργα ζωγραφικής σημαντικών Ελλήνων καλλιτεχνών, όπως ο Διονύσιος Τσόκος, ο Θεόδωρος Βρυζάκης, ο Νικόλαος Γύζης, ο Παναγιώτης Ζωγράφος και ο Θεόφιλος. Μέσα από δραστηριότητες παρατήρησης, ερμηνείας και δημιουργικής έκφρασης, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν ιστορική σκέψη, καλλιτεχνική αντίληψη και συναισθηματική σύνδεση με το παρελθόν. Η ανάλυση του σεναρίου αναδεικνύει τη σημασία της οπτικής παιδείας, της βιωματικής μάθησης και της διαθεματικότητας στη σύγχρονη εκπαιδευτική διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικό Σενάριο, Τέχνη, Ιστορική Εκπαίδευση, Βιωματική Μάθηση, Διαθεματικότητα, 1821.

1. Εισαγωγή

Η διδασκαλία της Ιστορίας στο σύγχρονο σχολείο καλείται να υπερβεί τα όρια της παραδοσιακής προσέγγισης που βασίζεται στην απομνημόνευση γεγονότων. Η ανάγκη για ενεργητική μάθηση και ουσιαστική κατανόηση του παρελθόντος καθιστά απαραίτητη την αξιοποίηση εναλλακτικών διδακτικών εργαλείων.

Στο πλαίσιο αυτό, το εκπαιδευτικό σενάριο «Η Επανάσταση του 1821 μέσα από τα μάτια Ελλήνων καλλιτεχνών» προτείνει μια καινοτόμο προσέγγιση, όπου η ιστορία προσεγγίζεται μέσα από την τέχνη. Οι μαθητές/τριες καλούνται να διερευνήσουν ιστορικά γεγονότα όχι μόνο ως πληροφορίες, αλλά ως εικόνες, αφηγήσεις και βιώματα. Η προσέγγιση αυτή ενισχύει τη συμμετοχή των μαθητών/τριών και συμβάλλει στη δημιουργία ενός πολυδιάστατου μαθησιακού περιβάλλοντος.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

Η διδακτική προσέγγιση του εκπαιδευτικού σεναρίου «Η Επανάσταση του 1821 μέσα από τα μάτια Ελλήνων καλλιτεχνών» εδράζεται σε ένα σύνθετο και πολυεπίπεδο θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο συνδυάζει βασικές αρχές της σύγχρονης παιδαγωγικής, της διδακτικής της Ιστορίας, της αισθητικής αγωγής και της μουσειοπαιδαγωγικής. Η προσέγγιση αυτή επιχειρεί να υπερβεί τα όρια της παραδοσιακής διδασκαλίας της Ιστορίας, η οποία συχνά περιορίζεται στη μετάδοση πληροφοριών και στην απομνημόνευση γεγονότων, προτείνοντας ένα μαθητοκεντρικό μοντέλο μάθησης που δίνει έμφαση στην ενεργό συμμετοχή, την εμπειρία και την ερμηνεία.

Κεντρική θέση στο θεωρητικό πλαίσιο κατέχει η κονστρουκτιβιστική θεώρηση της μάθησης, σύμφωνα με την οποία η γνώση δε μεταδίδεται παθητικά, αλλά οικοδομείται ενεργά από το υποκείμενο μέσα από τη διερεύνηση, την αλληλεπίδραση και την προσωπική νοηματοδότηση (Ματσαγγούρας, 2003). Στο πλαίσιο αυτό, η ιστορική γνώση δεν

αντιμετωπίζεται ως ένα στατικό σύνολο δεδομένων, αλλά ως μια δυναμική διαδικασία ερμηνείας του παρελθόντος. Οι μαθητές/τριες καλούνται να προσεγγίσουν τα ιστορικά γεγονότα μέσα από διαφορετικές πηγές και οπτικές, να διατυπώσουν υποθέσεις και να συγκροτήσουν τη δική τους κατανόηση, αναπτύσσοντας έτσι δεξιότητες ιστορικής σκέψης.

Η συγκεκριμένη προσέγγιση συνδέεται άμεσα με τις σύγχρονες κατευθύνσεις της διδακτικής της Ιστορίας, οι οποίες δίνουν έμφαση στην καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής ενσυναίσθησης. Όπως επισημαίνει ο Μαυροσκούφης (2005), η ιστορική εκπαίδευση δεν περιορίζεται στη γνώση του «τι συνέβη», αλλά περιλαμβάνει την ικανότητα κατανόησης των αιτιών, των συνεπειών και των διαφορετικών οπτικών που συνθέτουν το παρελθόν. Η έννοια της ιστορικής ενσυναίσθησης αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς επιτρέπει στους/στις μαθητές/τριες να προσεγγίσουν τα ιστορικά πρόσωπα ως φορείς εμπειριών, αξιών και συναισθημάτων, ενταγμένων στο δικό τους κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο.

Στο σημείο αυτό, η αξιοποίηση της τέχνης ως ιστορικής πηγής αποκτά ιδιαίτερη παιδαγωγική σημασία. Η εικαστική αναπαράσταση δε λειτουργεί απλώς ως εικονογραφική υποστήριξη της ιστορικής αφήγησης, αλλά ως αυτόνομο μέσο κατανόησης και ερμηνείας της ιστορικής πραγματικότητας. Σύμφωνα με τον Παληκίδη (2007), η εικόνα στα σχολικά εγχειρίδια και γενικότερα στη διδασκαλία της Ιστορίας αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή πηγής, η οποία απαιτεί ανάπτυξη οπτικής παιδείας και κριτικής ανάλυσης. Οι μαθητές/τριες καλούνται να «διαβάσουν» την εικόνα, να εντοπίσουν στοιχεία σύνθεσης, συμβολισμούς και αφηγηματικές δομές, αναπτύσσοντας έτσι δεξιότητες που υπερβαίνουν τη γραπτή γλώσσα (Κανταρτζή, 2002β; Γρόσδος, 2017).

Εικόνα 1. Το εξώφυλλο του εκπαιδευτικού σεναρίου

Παράλληλα, η αξιοποίηση της τέχνης συνδέεται με την ανάπτυξη της αισθητικής αγωγής, η οποία αποτελεί βασική διάσταση της ολόπλευρης εκπαίδευσης. Η επαφή με έργα τέχνης ενισχύει την ικανότητα παρατήρησης, καλλιεργεί την αισθητική ευαισθησία και συμβάλλει στη συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία (Γρόσδος, 2010). Η τέχνη λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στη γνωστική και τη συναισθηματική διάσταση της μάθησης, επιτρέποντας στους/στις μαθητές/τριες να βιώσουν την ιστορία όχι μόνο ως γνώση, αλλά και ως εμπειρία (Κανταρτζή, 2002β).

Η βιωματική μάθηση αποτελεί έναν ακόμη βασικό άξονα του θεωρητικού πλαισίου. Στη σύγχρονη παιδαγωγική, η μάθηση νοείται ως διαδικασία που ξεκινά από την εμπειρία και οδηγεί στη δημιουργία γνώσης μέσα από τον αναστοχασμό (Κόκκος, 2005). Στο συγκεκριμένο σενάριο, η εμπειρία αυτή υλοποιείται μέσα από δραστηριότητες όπως η παρατήρηση έργων τέχνης, η δραματοποίηση, η δημιουργική γραφή και η εικαστική έκφραση. Οι μαθητές/τριες δεν προσεγγίζουν την ιστορία ως αφηρημένη έννοια, αλλά ως μια διαδικασία στην οποία συμμετέχουν ενεργά, κατασκευάζοντας προσωπικά νοήματα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η αξιοποίηση της αφηγηματικής προσέγγισης στη διδασκαλία. Η αφήγηση αποτελεί έναν από τους βασικούς τρόπους οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας και κατανόησης του κόσμου (Κόκκινος, 2011). Στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης, η αφήγηση επιτρέπει τη σύνδεση γεγονότων, προσώπων και συναισθημάτων σε ένα συνεκτικό πλαίσιο, διευκολύνοντας τη μνήμη και την κατανόηση. Μέσα από την ερμηνεία καλλιτεχνικών έργων, οι μαθητές/τριες ανακαλύπτουν τις αφηγήσεις που ενσωματώνονται σε αυτά και καλούνται να δημιουργήσουν τις δικές τους, ενισχύοντας τη δημιουργική και κριτική τους σκέψη.

Η διαθεματική προσέγγιση αποτελεί επίσης βασική συνιστώσα του θεωρητικού πλαισίου. Η σύνδεση της Ιστορίας με την Τέχνη, τη Γλώσσα και άλλες γνωστικές περιοχές συμβάλλει στη συγκρότηση μιας ενιαίας και συνεκτικής γνώσης (Ματσαγγούρας, 2003). Η διαθεματικότητα επιτρέπει στους μαθητές/τριες να προσεγγίσουν το ίδιο θέμα από διαφορετικές οπτικές, ενισχύοντας τη βαθύτερη κατανόηση και την ανάπτυξη πολλαπλών δεξιοτήτων.

Εικόνα 2. Σελίδα από το εκπαιδευτικό σενάριο

Τέλος, το σενάριο ενσωματώνει βασικές αρχές της μουσειοπαιδαγωγικής, μεταφέροντας πρακτικές της άτυπης μάθησης στο σχολικό περιβάλλον. Η μουσειοπαιδαγωγική δίνει έμφαση στην ενεργό συμμετοχή, την εμπειρία και την προσωπική ερμηνεία των εκθεμάτων. Στο συγκεκριμένο σενάριο, τα έργα τέχνης λειτουργούν ως «νοητικά εκθέματα», τα οποία οι μαθητές/τριες καλούνται να παρατηρήσουν, να αναλύσουν και να εντάξουν σε ένα ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο. Η προσέγγιση αυτή ενισχύει τη διερευνητική μάθηση και μετατρέπει την εκπαιδευτική διαδικασία σε μια εμπειρία που προσεγγίζει τη λογική της μουσειακής επίσκεψης.

Συνολικά, το θεωρητικό πλαίσιο του σεναρίου συγκροτεί ένα συνεκτικό παιδαγωγικό μοντέλο που συνδυάζει τη γνώση με την εμπειρία, την ανάλυση με τη δημιουργία και τη γνωστική με τη συναισθηματική διάσταση της μάθησης. Η αξιοποίηση της τέχνης, της αφήγησης και της βιωματικής προσέγγισης αναδεικνύει νέες δυνατότητες για τη διδασκαλία της Ιστορίας, καθιστώντας τη μαθησιακή διαδικασία πιο ουσιαστική, συμμετοχική και πολυδιάστατη.

3. Η αξιοποίηση της τέχνης στην ιστορική εκπαίδευση

Η ένταξη της τέχνης στη διδασκαλία της Ιστορίας αποτελεί μια από τις πιο δυναμικές και σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, καθώς επιτρέπει την υπέρβαση της μονοδιάστατης μετάδοσης γνώσεων και συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πολυτροπικού και βιωματικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο της σύγχρονης διδακτικής της Ιστορίας, η τέχνη δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως απλό εποπτικό μέσο ή ως αισθητικό συμπλήρωμα του μαθήματος, αλλά ως αυτόνομη ιστορική πηγή, η οποία φέρει νοήματα, ιδεολογίες και πολιτισμικές αναπαραστάσεις (Παληκίδης, 2007).

Η εικαστική δημιουργία, και ειδικότερα η ιστορική ζωγραφική, αποτυπώνει όχι μόνο γεγονότα αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτά γίνονται αντιληπτά, ερμηνεύονται και νοηματοδοτούνται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Οι πίνακες που αναφέρονται στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, για παράδειγμα, δεν αποτελούν ουδέτερες καταγραφές της ιστορικής πραγματικότητας, αλλά εμπεριέχουν στοιχεία ιδεολογικής φόρτισης, εθνικής ταυτότητας και καλλιτεχνικών επιλογών, που συνδέονται με το εκάστοτε ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο παραγωγής τους. Η αξιοποίησή τους στη διδακτική πράξη επιτρέπει στους/στις μαθητές/τριες να αντιληφθούν την ιστορία ως πεδίο ερμηνειών και όχι ως στατικό σύνολο δεδομένων (Μαυροσκούφης, 2005).

ΜΥΣΤΗΡΙΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΜΥΣΤΗΡΙΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Παρατήρησε τα παρακάτω έργα όπου απεικονίζουν τον θάνατο του Μάρκου Μπότσαρη:

Διονύσιος Τόκος

Filippo Marsigli

Άγνωστος

Σ. Χρηστίδης

Γιατί υπάρχουν τόσα πολλά έργα για τον θάνατο του Μάρκου Μπότσαρη;

Βρες τις ομοιότητες και τις διαφορές που έχουν οι παραπάνω πίνακες.

Ομοιότητες

Διαφορές

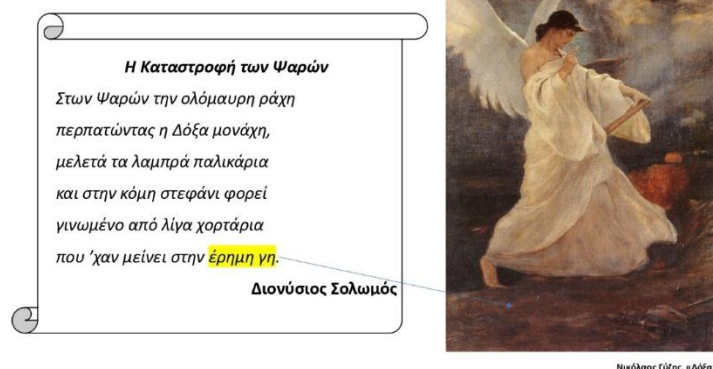
Εικόνα 3. Εσωτερική σελίδα από το εκπαιδευτικό σενάριο

Στο πλαίσιο αυτό, η τέχνη συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της οπτικής παιδείας, η οποία αποτελεί βασική δεξιότητα στη σύγχρονη κοινωνία της εικόνας. Η ικανότητα των μαθητών/τριών να «διαβάζουν» μια εικόνα, να αναγνωρίζουν τα μορφολογικά της στοιχεία, να ερμηνεύουν τους συμβολισμούς και να εντοπίζουν τις αφηγηματικές της δομές, συνιστά κρίσιμο στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Παληκίδης, 2007). Μέσα από την ανάλυση έργων τέχνης, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με την έννοια της πηγής, αναπτύσσουν δεξιότητες παρατήρησης και σύγκρισης και ενισχύουν την κριτική τους σκέψη.

Παράλληλα, η αξιοποίηση της τέχνης ενισχύει την καλλιέργεια της ιστορικής ενσυναίσθησης, δηλαδή της ικανότητας κατανόησης των συναισθημάτων, των κινήτρων και των συνθηκών που επηρέασαν τα ιστορικά πρόσωπα. Οι εικαστικές αναπαραστάσεις, λόγω της έντονης συναισθηματικής τους φόρτισης, διευκολύνουν τη σύνδεση των μαθητών/τριών με τα ιστορικά γεγονότα, επιτρέποντάς τους να προσεγγίσουν το παρελθόν όχι μόνο γνωστικά αλλά και βιωματικά (Μαυροσκούφης, 2005). Μέσα από τη διερεύνηση ερωτημάτων όπως «τι συμβαίνει στον πίνακα», «ποια συναισθήματα αποτυπώνονται» ή «πώς παρουσιάζονται τα ιστορικά πρόσωπα», οι μαθητές/τριες εμπλέκονται ενεργά σε μια διαδικασία ερμηνείας που υπερβαίνει την απλή αναπαραγωγή γνώσεων.

✍ Ο Διονύσιος Σολωμός έγραψε το ποίημα «Η Καταστροφή των Ψαρών» και ο Νικόλαος Γύζης εμπνεύστηκε και ζωγράφισε τον πίνακα «Δόξα». Μπορείτε να εντοπίσετε ποια σημεία του ποιήματος έχει εικονοποιήσει ο ζωγράφος; Υπογράμμιση τις λέξεις ή τις φράσεις του ποιήματος και στη συνέχεια ενώσετές με τον πίνακα όπως το παράδειγμα.

Εικόνα 4. Εσωτερική σελίδα από το εκπαιδευτικό σενάριο

Η τέχνη λειτουργεί επίσης ως βασικός άξονας ανάπτυξης της βιωματικής μάθησης, καθώς επιτρέπει τη σύνδεση της γνώσης με την εμπειρία. Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, η μάθηση καθίσταται ουσιαστική όταν οι μαθητές/τριες συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία και όταν το γνωστικό αντικείμενο συνδέεται με προσωπικά βιώματα και συναισθήματα (Κόκκος, 2005). Στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης, η παρατήρηση και η ερμηνεία ενός έργου τέχνης μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για δραστηριότητες όπως η δημιουργική γραφή, η δραματοποίηση ή η εικαστική αναπαράσταση, μέσα από τις οποίες οι μαθητές/τριες μετασχηματίζουν τη γνώση σε προσωπική εμπειρία.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η συμβολή της τέχνης στη διασύνδεση γνωστικών και συναισθηματικών διαστάσεων της μάθησης. Η παραδοσιακή διδασκαλία της Ιστορίας δίνει έμφαση κυρίως στη γνωστική διάσταση, παραμελώντας τη συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών/τριών. Ωστόσο, η σύγχρονη παιδαγωγική αναγνωρίζει ότι η μάθηση είναι μια ολιστική διαδικασία, στην οποία η γνώση, το συναίσθημα και η εμπειρία αλληλοσυμπληρώνονται (Γρόσδος, 2010). Η τέχνη, ως κατεξοχήν πεδίο έκφρασης συναισθημάτων, συμβάλλει στην ενεργοποίηση αυτής της διάστασης, ενισχύοντας το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των μαθητών/τριών.

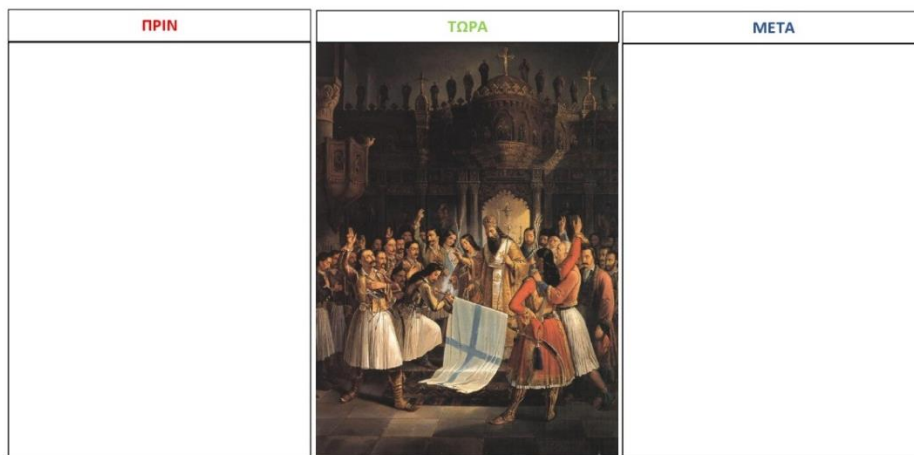
Επιπλέον, η αξιοποίηση της τέχνης ενισχύει τη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, καθώς επιτρέπει τη σύνδεση της Ιστορίας με άλλες γνωστικές περιοχές, όπως η Γλώσσα, τα Εικαστικά, η Μουσική, η Λογοτεχνία, η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. Η ανάλυση ενός έργου τέχνης μπορεί να οδηγήσει σε δραστηριότητες παραγωγής λόγου, αφήγησης ή ποιητικής έκφρασης, ενώ παράλληλα συνδέεται με την καλλιέργεια αισθητικών και πολιτισμικών δεξιοτήτων (Ματσαγγούρας, 2003). Η διαθεματικότητα αυτή συμβάλλει στη συγκρότηση

μιας ενιαίας και συνεκτικής γνώσης, η οποία ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σύγχρονης εκπαίδευσης.

Συνολικά, η τέχνη αναδεικνύεται ως ένα πολυδιάστατο παιδαγωγικό εργαλείο, το οποίο συμβάλλει ουσιαστικά στη μετασχηματιστική προσέγγιση της ιστορικής εκπαίδευσης. Η αξιοποίησή της επιτρέπει τη μετάβαση από τη στείρα μετάδοση γνώσεων σε μια διαδικασία μάθησης που συνδυάζει την ανάλυση με τη δημιουργία, τη γνώση με την εμπειρία και τη λογική με το συναίσθημα. Μέσα από αυτή την οπτική, η ιστορία παύει να είναι ένα αφηρημένο γνωστικό αντικείμενο και μετατρέπεται σε ένα ζωντανό πεδίο διερεύνησης, κατανόησης και προσωπικής νοηματοδότησης.

 Πού νομίζετε ότι βρίσκονταν οι ήρωες του πίνακα του Θ. Βρυζάκη πριν και πού θα πάνε μετά; Ζωγραφίστε ή γράψτε αυτό που φαντάζεστε στα αντίστοιχα πλαίσια.

Εικόνα 5.Εσωτερική σελίδα από το εκπαιδευτικό σενάριο

4. Σύνδεση με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Το εκπαιδευτικό σενάριο «Η Επανάσταση του 1821 μέσα από τα μάτια Ελλήνων καλλιτεχνών» παρουσιάζει ισχυρή συνάφεια με τις βασικές αρχές και τις κατευθύνσεις των σύγχρονων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών, όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί στο πλαίσιο των πολιτικών του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) και των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων στην ελληνική εκπαίδευση. Ειδικότερα, το σενάριο ανταποκρίνεται τόσο στη φιλοσοφία του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ), όσο και στις αρχές των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών για την Ιστορία (ΙΕΠ, 2021), τα οποία δίνουν έμφαση στην ενεργό, διερευνητική και πολυτροπική μάθηση.

Σύμφωνα με τα σύγχρονα Προγράμματα Σπουδών, η διδασκαλία της Ιστορίας οφείλει να μετατοπιστεί από τη μετάδοση έτοιμων γνώσεων προς την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης, της κριτικής ικανότητας και της δυνατότητας ερμηνείας του παρελθόντος (ΙΕΠ, 2021). Η ιστορική γνώση δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως ένα στατικό σύνολο πληροφοριών, αλλά ως αποτέλεσμα διερευνητικών διαδικασιών, στις οποίες οι μαθητές/τριες συμμετέχουν ενεργά. Στο πλαίσιο αυτό, το παρόν σενάριο αξιοποιεί έργα τέχνης ως ιστορικές πηγές, καλώντας τους/τις μαθητές/τριες να τα παρατηρήσουν, να τα αναλύσουν και να τα ερμηνεύσουν, ευθυγραμμιζόμενο πλήρως με την αρχή της διερεύνησης πολλαπλών πηγών που προωθούν τα νέα προγράμματα.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του σεναρίου στην ανάπτυξη του ιστορικού γραμματισμού, όπως αυτός ορίζεται από το ΙΕΠ, δηλαδή της ικανότητας κατανόησης, ερμηνείας και αξιολόγησης ιστορικών πληροφοριών και αναπαραστάσεων. Η εικαστική αναπαράσταση, ως μορφή ιστορικού λόγου, προσφέρει ένα εναλλακτικό πεδίο ανάλυσης,

μέσα από το οποίο οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίσουν στοιχεία όπως η σύνθεση, ο συμβολισμός, η προοπτική και η ιδεολογική φόρτιση των εικόνων (Παληκίδης, 2007). Με τον τρόπο αυτό, ενισχύεται η πολυτροπική προσέγγιση της γνώσης, που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών.

Παράλληλα, το σενάριο ανταποκρίνεται στον στόχο των νέων Προγραμμάτων Σπουδών για την ανάπτυξη της ιστορικής ενσυναίσθησης, η οποία θεωρείται κρίσιμο στοιχείο της ιστορικής εκπαίδευσης. Η ενσυναίσθηση αυτή αφορά την ικανότητα των μαθητών/τριών να κατανοούν τις στάσεις, τις επιλογές και τα συναισθήματα των ανθρώπων του παρελθόντος μέσα στο δικό τους ιστορικό πλαίσιο (Μαυροσκούφης, 2005). Μέσα από την ερμηνεία έργων τέχνης που αποτυπώνουν σκηνές της Επανάστασης του 1821, οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίσουν τα ιστορικά πρόσωπα όχι ως αφηρημένες μορφές, αλλά ως φορείς εμπειριών και συναισθημάτων, ενισχύοντας τη βαθύτερη κατανόηση της ιστορικής πραγματικότητας.

Επιπλέον, το σενάριο ευθυγραμμίζεται με την αρχή της διαθεματικότητας, η οποία αποτελεί βασική κατεύθυνση τόσο του ΔΕΠΠΣ όσο και των σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών. Η διασύνδεση της Ιστορίας με τα Εικαστικά, τη Γλώσσα και τη Δημιουργική Έκφραση επιτρέπει την προσέγγιση της γνώσης μέσα από πολλαπλές οπτικές, ενισχύοντας τη συνοχή της μαθησιακής εμπειρίας (Ματσαγγούρας, 2003). Η ανάλυση έργων τέχνης συνδέεται με δραστηριότητες παραγωγής λόγου, αφήγησης και δημιουργικής γραφής, ενώ παράλληλα ενισχύεται η αισθητική καλλιέργεια των μαθητών, όπως προβλέπεται και από τα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η συμβολή του σεναρίου στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, όπως αυτές προωθούνται από το ΙΕΠ και ενσωματώνονται στα νέα προγράμματα σπουδών. Οι δεξιότητες αυτές περιλαμβάνουν την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και την επικοινωνία. Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο σενάριο, όπως η ερμηνεία έργων τέχνης, η σύγκριση διαφορετικών αναπαραστάσεων και η δημιουργική έκφραση, συμβάλλουν στην ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία.

Σε επίπεδο σύνδεσης με τα σχολικά εγχειρίδια, το σενάριο λειτουργεί συμπληρωματικά και εμπλουτιστικά. Τα εγχειρίδια της Ιστορίας παρουσιάζουν τα βασικά γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, ωστόσο η προσέγγισή τους παραμένει συχνά γραμμική και επικεντρωμένη στην αφήγηση των γεγονότων. Το παρόν σενάριο επεκτείνει αυτή την προσέγγιση, εισάγοντας εναλλακτικές μορφές μάθησης και ενισχύοντας την ενεργό εμπλοκή των μαθητών/τριών. Μέσα από την αξιοποίηση της τέχνης ως ιστορικής πηγής, οι μαθητές/τριες αποκτούν μια πιο σύνθετη και πολυδιάστατη κατανόηση της ιστορίας.

Τέλος, το σενάριο ανταποκρίνεται και στις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, οι οποίες αποτελούν βασικό άξονα των σύγχρονων εκπαιδευτικών πολιτικών. Η ποικιλία των δραστηριοτήτων και των μέσων που αξιοποιούνται επιτρέπει την προσαρμογή της διδασκαλίας στις ανάγκες και τα μαθησιακά προφίλ των μαθητών/τριών. Η χρήση οπτικών, λεκτικών και βιωματικών δραστηριοτήτων δημιουργεί ένα συμπεριληπτικό μαθησιακό περιβάλλον, στο οποίο όλοι/ες οι μαθητές/τριες μπορούν να συμμετέχουν ενεργά.

Συνολικά, το εκπαιδευτικό σενάριο εντάσσεται οργανικά στη φιλοσοφία των σύγχρονων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών και ανταποκρίνεται στις βασικές κατευθύνσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής για μια ενεργητική, διερευνητική και πολυδιάστατη μάθηση. Μέσα από την αξιοποίηση της τέχνης, της βιωματικής προσέγγισης

και της διαθεματικότητας, συμβάλλει ουσιαστικά στον μετασχηματισμό της διδασκαλίας της Ιστορίας, καθιστώντας τη πιο ουσιαστική, συμμετοχική και σύγχρονη.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Hooper-Greenhill, E. (1994). Museum Education. In E. Hooper-Greenhill (Ed.), *The Educational Role of the Museum*. London: Routledge.
- Βαφειάδου, Ε., & Ντίνου, Μ. (2017). Μουσείο και Σχολείο: Επαναπροσδιορίζοντας τη συνεργασία τους στον 21ο αιώνα. Στο *Πρακτικά 2ου Πανελλήνιου Συνεδρίου «Η εκπαίδευση στον 21ο αιώνα. Θεωρία και πράξη. Αναζητώντας το ελκυστικό και αποτελεσματικό σχολείο»*. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης-Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού, 175-184. Ανακτήθηκε από <http://ekedisy.gr/praktika-2ou-panelliniou-synedriou/>
- Γρόσδος, Σ. (2003). Από το πότε και το πού στο πώς και στο γιατί ή πώς ένα έργο τέχνης ζωντανεύει. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 130. 59-67.
- Γρόσδος, Σ. (2017). *Εικόνα και δημιουργική γραφή*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Δαλάρη, Α. (2021). Σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη μουσειακή αγωγή: Το παράδειγμα της Εξόδου του Μεσολογγίου. *MusEd, Μουσείο-Σχολείο-Εκπαίδευση*, 2(2), 67-73. Ανακτήθηκε από <https://museum-education.weebly.com/>
- Καλεσοπούλου, Δ. (2011). (Επιμ.). *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο. Θεωρητικές αφετηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές*. Αθήνα: Πατάκης.
- ΙΕΠ. (2021). *Νέα Προγράμματα Σπουδών για την Ιστορία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα.
- Καλλιγιάς, Μ. (1995). *Νικόλας Γύζης. Η ζωή και το έργο του*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (ΜΙΕΤ).
- Κανταρτζή, Ε. (2026α). Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 μέσα από τα μάτια του Θεόφιλου. Η αξιοποίηση της τέχνης και των οπτικών πηγών στη διδασκαλία της ιστορίας. *Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 6(1), 105-115.
- Κανταρτζή, Ε. (2026β). Οι Ηρωίδες του 1821 ως εργαλείο βιωματικής και διαθεματικής μάθησης: Διδακτική προσέγγιση και παιδαγωγική αξιοποίηση μέσω ενός εκπαιδευτικού σεναρίου. *MusEd, Μουσείο-Σχολείο-Εκπαίδευση*, 6(1), 50-60.
- Κανταρτζή, Ε. (2025). Από τη μικρογραφία στα σχολικά εγχειρίδια: Η ιστορική διαδρομή της εικονογράφησης στα ελληνικά αναγνωστικά. *MusEd, Μουσείο-Σχολείο-Εκπαίδευση*, 5(2), 99-113.
- Κανταρτζή, Ε. (2023). Η εξέλιξη της εικονογράφησης στα σχολικά εγχειρίδια. Στο Α. Μαστραπάς (Επιμ.), *Αναζητώντας τη γνώση: Τα σχολικά εγχειρίδια στο Ελληνικό Κράτος*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 78-98.
- Κανταρτζή, Ε. (2023). Τα σχολικά βιβλία ιστορίας: συγκροτώντας την εθνική μας ταυτότητα, *Culture-Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 3(4), 95-107. Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26220/cul.4620>
- Κανταρτζή, Ε. (2021). *Το 1821 μέσα από την τέχνη*. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ.
- Κανταρτζή, Ε. (2003), *Τα στερεότυπα του ρόλου των φύλων στα σχολικά εγχειρίδια του δημοτικού σχολείου*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, Σειρά Καινοτομίες στην Εκπαίδευση, αριθμός 11.

- Κανταρτζή, Ε. (2002α). Οι άνδρες πάνε στον πόλεμο, οι γυναίκες... Μια έρευνα για τα στερεότυπα των δυο φύλων στα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 126, 119-129.
- Κανταρτζή, Ε. (2002β). *Ιστορική αναδρομή της εικονογράφησης των παιδικών και σχολικών βιβλίων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, Σειρά Παιδαγωγική και Εκπαίδευση, αριθμός 44.
- Κατσέλης, Γ. (2015). *Ο θησαυρός του Θεόφιλου* (εικ. Ν. Ανδρικόπουλος). Αθήνα: Χριστάκης.
- Μαλαφάντης, Κ. (2016). Η Μουσειοπαιδαγωγική ως κλάδος της Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής. Στο Στ. Γρόσδος (Επιμ.) *Πρακτικά του 1ου Πανελλήνιου Συνεδρίου «Προγράμματα Σπουδών-Σχολικά Εγχειρίδια: Από το παρελθόν στο παρόν και το μέλλον», Α' Τόμος*. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης-Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού, 45-52. Ανακτήθηκε από <http://ekedisy.gr/praktika-sinedriou/>
- Μαλαφάντης, Κ. (2019). Η μουσειοπαιδαγωγική ως κλάδος της εφαρμοσμένης παιδαγωγικής. Στο S. Shaffer (Ed.), *Το παιδί και το μουσείο. Θεωρητικές προσεγγίσεις και παιδαγωγικές πρακτικές*. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου-Καρδαμίτσα.
- Μαλαφάντης, Κ. (2020). Η Μουσειοπαιδαγωγική ως κλάδος της Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής. *MusEd, Μουσείο-Σχολείο-Εκπαίδευση*, 1(1), 12-29. Ανακτήθηκε από <https://museum-education.weebly.com/>
- Μαρκάκη, Β., & Ζαμπακίδης, Ζ. (2020). *Τα πρόσωπα της επανάστασης του 1821*. Αθήνα: Ψυχογιός.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μαυροσκούφης, Κ. Δ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη.
- Παληκίδης, Α. (2007). Η εικονογράφηση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας. Στο Α. Ανδρέου (Επιμ.), *Η διδακτική της Ιστορίας στην Ελλάδα και η έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τζαβάρα, Κ. (2010). *Μαγικές διαδρομές στην Τέχνη. Θεόφιλος Χατζημιχαήλ*. Θεσσαλονίκη: Διάπλους.

